

Nr 313.

Av herr Persson i Stockholm m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.

Statens stöd åt bostadsbyggandet har hittills huvudsakligen tagit sikte på att söka stimulera den enskilda företagsamheten till erforderlig bostadsproduktion. Försöket har misslyckats. Det minimiprogram, som riksdagen vid behandlingen av det stora byggnadsprogrammet föregående år förutsatte komma till utförande, har icke blivit uppfyllt. I stället för 40 % av 1939 års produktion stannade denna vid 25 %. Med påföljd att rena katastrofen på bostadsmarknadens område närmar sig i stormtempo!

Varför byggas inte bostäder?

I Kungl. Maj:ts proposition nr 221 konstateras, att såväl kapital som material finns i tillräcklig omfattning för att kunna förverkliga det uppjorda byggnadsprogrammet. Ävenså finns arbetskraft till det trots dyrtiden billigare pris, som byggnadsarbetarna läto sig förledas till att godkänna under förespeglningar om att reducerade löner för dem skulle komma att betyda ökad arbetstillgång. Men det bygges ändock inte bostäder i förutsett och möjlig omfattning. Varför? *Därför att de, vilka man hoppats skulle taga initiativ, ha intresse av att det icke bygges.* De till vilka statsmakterna främst satt sin lit spekulera cyniskt i människornas absoluta och ofrånkomliga behov av att ha tak över huvudet, skydd mot kölden och en plats för vila och hemliv. De vilja ha en knapp tillgång på bostäder för att kunna stegra hyrorna i kraft av regeln, att tillgång och efterfrågan bestämma priset.

Att det privata initiativet svikit de förväntningar man ställt på detsamma framgår inte minst av det förhållandet, att av byggnadsloven 1941 utgjordes inte mindre än en tredjedel av »allmännyttiga företag». År 1939 utgjorde de »allmännyttiga företagen» endast en åttondel av produktionen. Därtill ha under 1941 de privata företagen i största utsträckning underlåtit att utnyttja beviljade byggnadslov — en illustration så god som någon till att det omskrutna »privata initiativet» har gått och lagt sig.

Spekulanterna i bostadsnöden frukta inte den förebådade lagstiftningen mot hyresstegringar. De veta nämligen, att *svår bostadsbrist spränger varje*

lagstiftning, som syftar till att förhindra hyresocker. Och de frukta mer en kommande »fredskris» med minskade profitmöjligheter å fastighetsmarknaden än vad de frukta en försämring av hälsan och det moraliska tillståndet bland folket, som måste bli en följd av olidliga bostadsförhållanden.

Man har sökt bryta fastighetskapitalets motstånd mot bostadsproduktionen med propaganda för att *kommunerna skola bygga*. Detta är en riktig tanke. Men de krafter, som ha intresse av att det inte bygges, ha i allmänhet så stort inflytande i kommunernas beslutande och verkställande organ, att denna propagerade riktiga tanke stannar vid blotta ord.

Förhållandena i Stockholm skandalartade.

Ett typiskt exempel på detta förhållande utgör Stockholms stad. Förhållandena där äro skandalartade. Trots de resurser denna storstad förfogar över och trots att den politiska sammansättningen i stadens fullmäktige ytligt betraktat skulle kunna utgöra en garanti, för att fastighetskapitalets intressen skulle kunna hållas inom rimliga gränser, stannade bostadsproduktionen där under år 1941 vid 20 % av 1939 års produktion! När indexesiffran för bostadsbyggnadsverksamheten i övriga städer med mer än 30.000 innevånare den 1 oktober 1941 var 32,4 (med jämförelsesiffran 100 år 1939) var indexesiffran för Stockholm 7,6. Med påföljd att ledighetsprocenten sjunkit till 0,4 procent, alltså till praktiskt taget ingenting! Och detta trots alla de uppreklamerade åtgärder, som Stockholms stad vidtagit på bostadsproduktionens område! Men även dessa åtgärder grundade sig i huvudsak på tilliten till det enskilda initiativet.

Bostadsstandarden försämrats.

Till övriga otillfredsställande förhållanden kommer, att den produktion som sker sänker bostadsstandarden. Man övergår till och med från de som familjebostäder otillräckliga lägenheterna om 1 rum och kök till rum och kokvrå. Av de lägenheter som fullbordades 1939 i exempelvis Stockholm utgjorde 30,5 % av rum och kök; år 1941 var motsvarande siffra av beviljade byggnadslov endast 14,9 %. För rum med kokvrå däremot var år 1939 av fullbordade lägenheter procentsiffran 13,6; år 1941 var motsvarande siffra beträffande beviljade byggnadslov inte mindre än 32 %.

Byggnadsmaterialkostnaderna gå ständigt i höjden.

Statens åtgärder för att förbilliga byggnadskostnaderna och därigenom hålla hyrorna nere motverkas effektivt av de ohejdade prisstegringarna å byggnadsmaterialet. *Inte mindre än fyra femtedelar av de ökade byggnadskostnaderna hänföra sig till denna faktor.*

Prisstegringarna ske även å inländskt byggnadsmaterial och detta i sådan utsträckning, att det utan vidare står klart att statens priskontroll icke fungerar som den borde. Alltfort kvarstår därför behovet av en utredning av mer ingående art än den övervakande verksamhet, som enligt uppgift bedrivs av priskontrollnämnden. Det erfordras en skyndsam utredning av prisbildningen på byggnadsmaterial och av den roll, som sammanslutningarna mellan leverantörer, distributörer och entreprenörer på marknaden samt av de vertikala kartellbildningarna inom installations- och inredningsbranscherna spela vid denna prisbildning.

Vid en sådan utredning borde även undersökas i vad mån staten själv bidrar till att höja byggnadskostnaderna genom de höjda järnvägstaxorna och genom uttagandet av omsättningskatt å byggnadsmateriel.

Beredskapslag för bostadsransonering är erforderlig.

I Kungl. Maj:ts proposition förklaras, att materialbrist icke lägger hinder i vägen för en i betydlig mån utvidgad bostadsproduktion. Men den knapphet å material, som dock måste konstateras, utnyttjas hänsynslöst som argument mot bostadsproduktion av dem, som ha intresse av att sådan icke kommer till stånd. Fara föreligger därför att man från detta håll med konstlade medel ökar knappheten av byggnadsmaterial. Som påtryckningsmedel mot dem, som söka sabotera bostadsproduktionen, och såsom en säkerhetsåtgärd för dem, vilka hotas av husvillhet, erfordras därför en *beredskapslagstiftning för genomförandet av bostadsransonering.*

Om bostadsproduktion icke kan ske i sådan utsträckning, att alla bostadsbehövande kunna få tak över huvudet, böra de som förfoga över våningar med 10-tals rum icke kunna göra några sakliga eller befogade invändningar mot att bli ålagda inskränka på sina utrymmen för att lämna plats åt sådana, som helt sakna bostäder.

Kommunerna måste åläggas att svara för bostadsproduktionen.

Som sammanfattning av vad utvecklingen på bostadsproduktionens område visat kan sägas: *Statens åtgärder för åstadkommandet av behövlig bostadsproduktion ha absorberats av fastighetskapitalet i syfte att göra bostadsmarknaden funktionsoduglig. Kommunerna ha underlåtit att tillräckligt effektivt ingripa mot fastighetskapitalets motstånd mot bostadsproduktionen.*

Statsrådet och chefen för socialdepartementet konstaterar samma sak med andra ord, när han i propositionen anför:

»Man måste med andra ord göra klart för sig, att det enskilda ekonomiska intresset för närvarande icke utgör en tillräcklig drivkraft för att åstad-

komma en marknadsmässigt tillräcklig tillgång på lägenheter. Ansvaret för att bostadsförsörjningen tryggas måste därför även i fråga om själva produktionsinitiativet ytterst komma att vila på det allmänna: staten och kommunerna.»

Detta är ett riktigt konstaterande. Men *kommunerna ha ingen laglig skyldighet att bygga bostäder, även om det mest skriande behov därav föreligger*. Och erfarenheterna ha redan lärt, att kommunerna icke frivilligt uppfylla vad som borde framstå såsom deras solklara plikt i detta avseende. Därför erfordras redan nu en lagstiftning, som ålägger kommunerna att utföra nödvändig bostadsproduktion.

Med hänvisning till vad ovan anförts föreslå undertecknade,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt utarbetande av förslag till lag, som ålägger kommunerna skyldighet att sörja för bostadsbyggandet, så att — inom ramen av de möjligheter de reala resurserna medge — marknaden förses med ett tillräckligt antal bostadslägenheter.

Stockholm i april 1942.

Set Persson.

H. Hagberg.

K. Senander.
